

פינחס

דאס וואס רש"י איז גארניט מפרש אין פ' שלח, קען מען פארענטפערן, אז ער פארלאזט זיך אז מ'זעט געדיינקען זיין פירוש אין דער פריערדיקער סדרה (בהעלותך) — אבער דאס וואס בפרש-תנו ברענגט ער ביידע דיעות (ובשם אומרן) איז אינגאנצן ניט פארשטאנ-דיק:

ובהעלותך שם, תולדות אדם וספרי דבי רב לספרי שם. תורת חיים, פתח עינים ופני שלמה ב"ב שם. עיון יעקב לעי"ב ב"ב שם. ועוד.

(7) לכאורה יש עוד ב' מקומות שבהם ישנו אותו הקושי (אם משה לא ידע... מנין לו?), ואין רש"י מפרש שם מאומה:

בפ' מטות (בענין בני גד ובני ראובן) נאמר (לב, ב) ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיא העדה (וראה אוה"ח שם); וכן בפ' מסעי (בענין העברת נחלה) כתיב (לו, א) וידברו לפני משה ולפני הנשיאים (וראה מלאכת הקודש כאו) — ולכאורה, אם משה לא ידע, אלעזר והנשיאים מני להם?

אבל נוסף לזה שאפשר לומר שרש"י סומך על פירושו כאן ובפ' בהעלותך, יש לומר שבמקומות הנ"ל קושיא זו מעיקרא ליתא (ולכן לא מצינו שנחלקו שם ר' יאשי ואבא חנן):

בני גד ובני ראובן: הרי (א) בקשתם נוגעת גם לצבא שאר השבטים, שיצטרך לכבוש לבדו את הארץ, (ב) בקשתם היתה שהם יקבלו לבדם את עבר הירדן, אף שהוא ה"ל שלל מלחמה אשר הכה ה' לפני עדת ישראל (מטות שם, ד):

העברת נחלה: מדובר ע"ד העברת נחלה משבט לשבט — הרי זה נוגע אל הנשיאים

ולכן באה השאלה לכולם — למשה בתור שאלה בהלכה, ואל השאר — בתור טענה לבעלי דין.

(*) וגם ע"פ ההלכה צ"ע ובירור איך ולמה נתנו להם חנם בלי שומא חלק שאר השבטים. ובפרט ע"פ פרש"י לך יד, כד.

ו"ל שבני גד ובני ראובן זה באמרם, כי לא ננחל אתם גו' באה נחלתנו גו' (שם, יט) — חילוק.

ועפ"ז תומכת כוונת הפסוק, דלכאורה מאי קמ"ל. וראה אוה"ח ועוד.

א. אויפן פסוק (אין פרשת בנות צלפחד) „ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה פתח אוהל מועד לאמר“, ברענגט זיך אין ספרי' א פלוגתא אינעם פירוש הפסוק: „אם משה לא ה' יודע אלעזר ה' יודע? אלא סרס המקרא ודרשהו, דברי ר' יאשי, אבא חנן ה' אומר... בביהמ"ד היו ובאו ועמדו לפניהם“.

די זעלבע פלוגתא ווערט געבראכט אין ספרי אין נאך צוויי ערטער — (א) אין פרשת פסח שני (אין פ' בהעלותך), אויפן פסוק „ויקברו לפני משה ולפני אהרן“; (ב) אין פרשת מקושש עצים (אין פ' שלח אויפן פסוק „ויקריבו אותו... אל משה ואל אהרן ואל כל העדה“.

און דא זעט מען אן ענין תמוה אין פירוש רש"י:

אין פ' בהעלותך איז ער מפרש: „לפני משה ולפני אהרן — כששניהם יושבין בביהמ"ד באו ושאלום, ולא יתכן לומר זה אחר זה, שאם משה לא ה' יודע אהרן מנין לו? — נעמט ער אן בפשטות כדעת אבא חנן: אויף „אל משה ואל אהרן ואל כל העדה“ (אין פ' שלח) איז רש"י גארניט מפרש; און אין אונזער פרשה ברענגט ער ביידע דיעות, ובשם אומרן!

(1) פרשתנו כו, ב.

(2) וכן בגמרא (ב"ב קיט, ב).

(3) ט, ה.

(4) טו, לג.

(5) וגם בגמ' הובאה פלוגתא זו רק בבנות צלפחד (וראה מפרשי הש"ס שצוייגן בהערה הבאה). ולהעיר מהשינוי בתרגום יונתן מבהעלותך לפרשתנו.

(6) כמו שהקשו מפרשי רש"י (נחלת יעקב בהעלותך שם. משכיל לדוד ומלאכת הקודש כאן

„סירוס המקרא“ איז בנוגע דר״י (נשיאים, אלעזר ומשה) — און אעפ״כ ברענגט רש״י דעם פירוש פון ר׳ יאשי׳ דוקא דא?

ב. לכאורה וואלט מען געקענט מסביר זיין, אַז דער שינוי צווישן די צוויי פירושי רש״י (אין פ׳ בהעלותך און אין פרשתנו) — איז פאַרבונדן מיטן שינוי הלשון אין די פסוקים:

אין פ׳ בהעלותך שטייט נאָר „לפני משה ולפני אהרן“, איז דעריבער מסתבר (לויט פש״מ) צו מפרש זיין „כששניהם יושבין בביהמ״ד כו״; משא״כ בפרשתנו, וואו דער פסוק איז מוסיף אויך „וכל העדה“, איז דערפאַר

(9) מלשון רש״י. אפשר אם משה לא ידע אלעזר יודע, ולא הביא הנשיאים [ובפרט שבגמרא שם מביא הנשיאים, ורש״י בוחר בגירסת הספרי רק משה ואלעזר] — משמע, דלדעת רש״י הנשיאים לא נשאלו (וראה משכיל לדוד כאן).

אבל דוחק לפרש כן, כי: (א) לפי אינו מובן איך יפרש מ״ש „ולפני הנשיאים“? (ב) מהו שכתב בסוף פירוש ה׳ „לפני כולם“ (שאינו מתאים בנוגע לשנים)? (ג) בדפוס שני דפרש״י הגירסא „לפני הנשיאים כו״.

ואולי יש לומר, שגם לפי הגירסא שלפנינו כוונת רש״י גם להנשיאים, אלא שכשכתוב „ולפני אלעזר הכהן“ מיד מתעוררת השאלה, אפשר אם משה לא ידע כו״, וכיון שמתרץ „סרס המקרא כו״ כבר מובן מעצמו שגם „ולפני הנשיאים“ הוא מקרא מסורס. והוא דוחק גדול.

(*) בגמרא שם הובא גם „וכל העדה“ (וראה רבינו גרשום ורשב״ם שם). אבל בפשוטו של מקרא מובן שבנות צלפחד לא שאלו אצלם (דמה ענין פסקי דינים לכל העדה. ובפרט דחכמניות היו (רש״י לקמן פסוק ד). וגם אח״ל ד״כל העדה“ כאן פירושו טנהדרין (כדלקמן בפנים סעיף ב) — אינו מסתבר ששאלו ל״כל העדה“ (78,600) — פירש״י יתרו יח. כא. וראה רש״י בלק כה. ה. לקו״ש חיד״ש ע׳ 328 הערה 18). וכדמוכח גם משינוי לשון הכתוב שבהם לא נאמר „ולפני“ (נאכל להעיר מהד״ה בדפוס שני דרש״י „ולפני הנשיאים ולפני כל העדה“).

פון דעם וואָס רש״י ברענגט אין פ׳ בהעלותך נאָר דעם פירוש „כששניהם יושבין כו״ איז מובן, אַז בלויז דער פירוש (פון אבא חנן) איז מתאים אין פשוטו של מקרא

[און ווי ס׳איז מובן בפשטות, אַז „סרס המקרא“ איז ניט גלאַטיק אין פש״מ, און ווי ר׳ יאשי׳ אליין איז מדגיש „סרס המקרא ודרשהו“ אַז מען דאַרף אנקומען צום דרך הדרש]

דאָקעגן בפירושו בפרשתנו, וויבאַלד ער ברענגט ביידע דיעות, איז מוכח אַז אויך דעת ר׳ יאשי׳ איז בהתאם צו פש״מ:

די סתירה איז נאָך שטאַרקער דער-מיט, וואָס ר׳ יאשי׳ס פירוש איז ער נאָך מקדים צום פירוש פון אבא חנן.

נאָך מער: אין פ׳ בהעלותך שטייט נאָר „לפני משה ולפני אהרן“, ובמילא דאַרף מען בלויז מהפך זיין דעם סדר פון צוויי; משא״כ בפרשתנו וואו עס שטייט „לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים“ קומט אויס, אַז דער

(8) וכן הוא ברש״י כאן (וכ״ה ברש״י אמור כב. ב. חוקת יט, ז) — אף שבמ״א (כראשית ב. יט. שמות ב. ה) נקט „ופרשהו“. וטעם החילוק יש לומר: כשאין המקרא סובל פירוש אחר, הרי סירוס המקרא הוא רק כדי לפרשו; וכשאפשר לפרשו גם בלי סירוס ואעפ״כ סרס המקרא מטעם חיצוני הרי זה „דרש״י. ולהעיר משאר הביטויים בענין זה בפירוש רש״י עה״ת (לך יד, טו. שמות ד, כ. בשלח טו, כ. תרומה כו, ד. אמור כג, טו. שלח יד, כא. בלק כב, לג. וראה פרש״י מקץ מא, נו). וראה עוד בזה לקו״ש חיו ע׳ 119 הערה 13 בשוה״ג. חכ״כ ע׳ 42. ואכ״מ.

(*) גם יש לומר — כשכותב רש״י „ופרשהו“, כוונתו שגם לאחר הסירוס צריכים להוסיף פירוש בפסוק (כב״ מקומות הנ״ל שהוסיף רש״י תיבה כאילו היא כתובה בפנים הכתוב (בבראשית שם — שם. „לעולם“ בשמות שם — ברא״).

כמה פעמים¹¹ אז „כל העדה“ קען אויך מיינען נאר די סנהדרין.

ואם כן הדרא קושיין לדוכתא: פאר-וואס איז רש"י אויך דא נישט מפרש ווי פריער, אז „בביהמ"ד היו יושבים“ — אלס פירוש ראשון ועיקרי?

ג. ס'איז פאראן נאך א שינוי צווישן דעם פסוק בפרשתנו און דעם פסוק בפ' בהעלותך, וואס דערמיט וואלט מען לכא' געקענט מבאר זיין דעם טעם פארוואס רש"י איז דא משנה פון זיין פריערדיקן פירוש:

אין פ' בהעלותך ווערט נישט אנגע-דייטעט אין פסוק וואו משה ואהרן זיינען געווען — דעריבער קען רש"י טייטשן „כששניהם יושבין בביהמ"ד באו ושאלום“, אבער אין אונזער פרשה שטייט בפירוש אין פסוק אז זיי זיינען געווען „פתח אוהל מועד“, קען מען זאגן אז דערפאר וויל רש"י נישט לערנען בפירוש הראשון והעיקרי אז „בביהמ"ד היו יושבים“.

אבער אויך די הסברה איז נישט מספיק, ווייל:

א) בפשטות זיינען „פתח אוהל מועד“ און „ביהמ"ד“ ביידע געווען במקום אחד: „פתח אוהל מועד“ ווערט גע-מיינט דער חצר המשכן¹², און אויך דער ביהמ"ד איז געווען אין חצר המשכן, לעבן מזבח, ווי רש"י זאגט אין אנהויב פון פ' משפטים¹³: „שתשים סנהדרין אצל המזבח“. במילא קען מען זאגן אז „פתח אוהל מועד“ מיינט „בביהמ"ד“.

רש"י דא נישט מפרש (בפירוש הראשון והעיקרי) אז „בביהמ"ד היו יושבין“, ווייל בפשטות איז נישט שייך אז „כל העדה“ זאל זיין אין „בית המדרש“.

באמת קען מען אבער אזוי נישט לערנען, ווייל

[לבד זאת וואס לפי זה ווערט צוריק שווער פארוואס רש"י באווארגט גאר-נישט אין פ' שלח, היות אז אויך דארט איז דער פסוק מוסיף „(אל משה ואל אהרן) ואל כל העדה“, ובמילא קען מען שוין נישט זאגן (כנ"ל) אז ער פארלאזט זיך דארט אויף זיין פירוש אין פ' בהעלותך „כשיושבין בביהמ"ד“ — איז נוסף לזה קשה]

רש"י אליין האט בפירוש געזאגט אין סוף פ' תשא¹⁴: „כיצד סדר המשנה . . נכנסו כל העם“, ד.ה. אז אין דעם ארט (ביהמ"ד) וואו משה האט געלערנט תורה מיט אידן זיינען אריין „כל העם“, איז דאך במילא אויך בנדו"ד קיין קשיא נישט ווי אזוי האט זיך „כל העדה“ גע-פונען אין ביהמ"ד.

און דער טעם בזה: „כל העם“, און אזוי אויך „כל העדה“, מיינט נישט אלע אידן ממש, נאר די וועלכע האבן גע-וואלט לערנען וכיו"ב¹⁵, ובמילא איז נישטא קיין שוועריקייט¹⁶ צו מפרש זיין אז זיי אלע (משה, אלעזר, די נשיאים און כל העדה) זיינען געווען בביהמ"ד.

נאכמער: אין אונזער פסוק איז נאך גלאטער צו איינלערנען אז „בביהמ"ד היו יושבים“, ווייל דא שטייט דאך דער לשון „כל העדה“ (נישט „כל העם“) — און רש"י האט שוין פריער מפרש געווען

13) ויקרא ד, יג. שלח יד, א. וראה גם בהעלותך י, ב. וכן פירש בעניינו ביד רמיה (ורש"י) לכ"ב שם.

14) פרשי תצוה כט, יא. לב.

15) כא, א. ויג. אצל המקדש.

10) לד, לב.

11) ראה תשא לג, ז ובפרשי שם.

12) ולהעיר מפרשי צו ח, ג.

ויש לומר ההסברה בזה: ווען אין פסוק וואלט געשטאנען „לפני משה ואהרן“ (ועד'ז) — „לפני משה ואלעזר גר'“, וואלט געווען מובן אז די שאלה איז געפרעגט געווארן איין מאל, פאר משה'ן זייענדיק מיט אהרן'ען (וכיו"ב), דאס קען אויך הייסן אז די שאלה איז געפרעגט געווארן בעיקר ביי משה'ן, און דאס וואס עס ווערט דערמאנט אויך אהרן (וכיו"ב), איז נאר ווייל במציאות איז ער דעמולט געווען צוזאמען מיט משה'ן.¹⁸

וויבאלד אבער אז דער פסוק זאגט א באזונדער לפני — „ולפני אהרן“ (ועד'ז) „ולפני אלעזר גר'“, איז דאס מכריח רש"י צו לערנען אז די שאלה איז גע-פרעגט געווארן באזונדער ביי אהרן'ען (און אלעזר וכו').¹⁹

און וויבאלד אז „לא יתכן לומר זה אחר זה“ (לפי הסדר שבכתובים, אז נאכן פרעגן ביי משה'ן האט מען געפרעגט ביי אהרן'ען), דעריבער זאגט רש"י „כששניהם יושבין בביהמ"ד באו ושא-לום“, וואס אין דעם אופן איז די שאלה געווענדעט צו אהרן פונקט ווי צו משה'ן,²⁰ כדלקמן.

ה. „בית המדרש“ איז אן ארט וואו מ'לערנט תורה צוזאמען (ניט אן ארט וואו אידן פארזאמלען זיך צו הערן תורה, הלכה, דרשה וכיו"ב פון א חכם), ד.ה. הגם אז אין ביהמ"ד איז פאראן א

ב) אפילו אם תמצא לומר, אז מ'קען ניט זאגן אז דער פסוק זאל מיט „פתח אוהל מועד“ מיינען „ביהמ"ד“, איז הא גופא טעמא בעי: ועוד — וואס איז דער הכרח בכלל (לפי פירוש זה) צו מפרט זיין אז „בביהמ"ד היו“? רש"י האט גע-דארפט נאר זאגן (ווי פריער), „לפני כולם עמדו“, און וואו דאס איז געווען שטייט דאך בכתוב „פתח אוהל מועד“?

ד. וועט מען פארשטיין כהנ"ל בהקדם הביאור אין כללות הדיוק „אם משה לא הי' יודע כו“:

פון פירוש רש"י¹⁶ איז משמע, אז פשוט לשון הכתוב איז מוכיח אז די שאלה (פון די „אנשים אשר היו גר'“ און פון „בנות צלפחד“) איז געפרעגט געווארן פאר יעדערן פון די נשאלים באזונדער. אבער אין דעם קען זיין צוויי אופנים: בדיבור אחד (בבת אחת), זה אחר זה. וואס דער-פאר, איז נאכדעם ווי רש"י האט (בפ' בהעלותך) מפרש געווען „כששניהם יושבין בביהמ"ד באו ושאלום“, איז ער מאריך (ניט ווי דרכו בכ"מ) צו שולגן זיין האופן דזה אחר זה: „ולא יתכן לומר זה אחר זה, שאם משה לא הי' יודע אהרן מנין לו; ועד'ז בפרשתנו, וואו ער בא-ווארנט בפירושו „אפשר אם משה לא ידע אלעזר יודע“:

ויתירה מזו: נאכדעם ווי רש"י בפ"י רישו (בפרשתנו) איז מעתיק פון פסוק „לפני משה“ איז ער ממשיך ומוסיף „ואח"כ לפני אלעזר“¹⁷ — וואס יש לומר, אז דערמיט איז רש"י אויסן צו מדגיש זיין אז דער ווארט „ולפני“ מיינט פונקט ווי עס וואלט שטיין אין פסוק „ואח"כ לפני (אלעזר)“.

(18) ראה משכיל לדוד בהעלותך שם.

(19) ראה גם משכיל לדוד כאן. באר יצחק בהעלותך שם. ועוד.

(20) ראה לעיל הערה 9.

(21) ולכן מוסיף רש"י „ולא יתכן לומר זה אחר זה“ — להדגיש, שלהפירוש „כששניהם יושבין בביהמ"ד כו“, היתה השאלה מופנית לכארא בפ"ע, לאהרן כמו למשה (כאילו נשאלו זה אחר זה).

(16) וכן בספרי וגמרא שם.

(17) ובדפוס ראשון: אפשר לומר לפני משה ואח"כ לפני אלעזר.

— ווייל די הסברה באשטייט דא, כאמור, אין דעם וואס זיי זיינען געווען בביהמ"ד און ניט אין דעם פרט און זיי זיינען געווען צוזאמען.

ו. עפ"ז איז פארשטאנדיק פארוואס בפרשתנו נעמט רש"י ניט אן דעם פירוש אלס פירוש ראשון ועיקרי:

רש"י לערנט, אז מיט „פתח אוהל מועד" איז דער פסוק אויסן ניט (אזוי) צו אנווייזן דעם ארט וואו זיי זיינען גע-ווען (ולמאי נפק"מ?) נאר דאס איז מתאר (בעיקר) ווי זיי זיינען דארט גע-ווען פארזאמלט: „פתח אוהל מועד" איז דער ארט²³ וואו כל העדה קלייבט זיך צוזאמען (ניט אויף-זעצן זיך לערנען-צו-זאמען, נאר) אויף צו הערן וואס משה רבינו וועט זיי זאגן.

קומט אויס, אז אין אונזער פסוק איז — בפשטו — ניט דער ענין פון „בביהמ"ד הו", נאר „פתח אוהל מועד", כנ"ל, „היו".

בדוחק קען מען זאגן, אז „פתח אוהל מועד" (אין זיין תוכן) — אלס א מקום הקהלה) באציט זיך בלויז אויף די (לעצטע) ווערטער, „וכל העדה":

משה אלעזר און די נשיאים בביהמ"ד היו (און די שאלת בנות צלפחד איז גע-פרעגט געווארן ביי זיי אלעמען צו-גלייך, כדרך השאלות וואס ווערן גע-פרעגט בביהמ"ד, כנ"ל), און באותה שעה איז כל העדה געשטאנען „פתח אוהל מועד" (אין א מצב של הקהלה) צו הערן וואס וועט זיין דער ענטפער אויף טענת בנות צלפחד.²⁴

רב, ראש ישיבה וכיו"ב און עס זיינען דא תלמידים (און צווישן די תלמידים גופא זיינען דא חילוקים במעלתם), אעפ"כ איז דער ענין פון ביהמ"ד, אז אלע „יושבי ביהמ"ד" זיינען זיך משתתף אין דעם לימוד: הערן די שאלה, שקו"ט אין איר וכו'.

דערפון איז אויך מובן אז שאלות וועלכע ווערן געפרעגט אין „בית המדרש" זיינען באופן שונה ווי די שאלות וואס מען פרעגט במקום ישיבת ב"ד, דיי, ביי א רב: בשעת מ'פרעגט א שאלה ביי ב"ד, דיי, א רב, אפילו ווען דערביי שטייען תלמידים, איז מובן אז די שאלה ווערט געפרעגט דוקא ביי ב"ד: משא"כ א שאלה וואס ווערט גע-פרעגט בבית המדרש, איז זי געווענ-דעט (ניט צום ראש ביהמ"ד, ראש ישיבה וכיו"ב, נאר) צו אלע „יושבי ביהמ"ד" — זיי זיינען אלע מעיין בהשאלה און יעדערער פון זיי קען זאגן דעתו בזה.

און דאס זאגט רש"י „כששניהם יושבין בביהמ"ד באו ושאלום": דאס וואס אהרן האט געהערט די שאלה, איז דאס דערפאר וואס זיי זיינען ביידע גע-ווען (און געלערנט תורה צוזאמען) בביהמ"ד — וואס דעריבער האט מען די שאלה געפרעגט אין דעם זעלבן אופן ביי זיי ביידע — „ולפני משה ולפני אהרן".²²

דאס איז אויך דער טעם פארוואס רש"י בפרשתנו איז משנה (בפירוש השני) פון לשון הכתוב „פתח אוהל מועד", און זאגט „בביהמ"ד היו יושבים"

(23) ראה בהעלותך י. ג. פרשי שם, ב.
(24) כפשוטו הענין: שאלת בנות צלפחד נוגעת (בפועל או בכח) לכל ישראל, ולפיכך, כששמעו שהן הולכות לשאול את משה, נקהלו כולם במקום המיוחד להקהלה לשמוע הפסד.

(22) ועצ"ע איד יפרש רש"י מ"ש אח"כ בהעלותך שם, ויאמרו האנשים ההמה אליו [כמו שהקשה במשכיל לדוד שם. ולכן מפרש דהשאלה היתה למשה והזכיר אהרן רק משום שגם הוא הי' יושב בביהמ"ד. אבל לפירושו אי"מ מ"ש „ולפני אהרן" (כמו שדייק בעצמו בפרשתנו כאן)].

המקרא", און שיטת אבא חנני²⁹ איז, אַז מ'דאַרף אַרײַנגיין אין אַ דוחק אין פֿירוש הכתובים אַבער נישט זאָגן „סרס המקרא“²⁷.

ח. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס רש"י באַוואַנט נישט די זעלבע שאלה בפירושו בפרשת מקושש:

וויבאַלד אַז די קשיא באַשטייט אין דעם וואָס אידן האָבן זיך געוואַנדן מיט אַ שאלה אין הלכה אויך צו אהרן כו' (נאָכן פרעגן ביי משה רבינו) — איז דאָס אין פ' המקושש קיין קשיא נישט: רש"י זאָגט³⁰ „לא היו יודעים באיזו מיתה ימות אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה". ד.ה. אַז זייער ברענגען אים צו משה ואהרן וכל העדה איז (בעיקר) גע-ווען (נישט לשם שאלה אין הלכה, נאָר זיי זיינען געגאַנגען) אים איבערגעבן ברשות הציבור, אַז דער ציבור זאָל אויספירן דעם עונש מיתה. וועלכע מיתה — דאָס דאַרף דער ציבור מברר זיין.

במילא איז נישט שווער פאַרוואָס מ'פאַרגלייכט אהרן וכל העדה צו משה, ווייל דאָ רעדט זיך וועגן מסירה לרשות הציבור — משה ואהרן וכל העדה³¹.

ט. על פי זה וועט מען פאַרשטיין נאָך אַז ענין הדומה להנ"ל:

אין דער פ' מקלל (בפ' אמור³²) שטייט אין פסוק — „ויביאו אותו אל משה", נאָר צו משה'ן אַליין. ולכאורה אינו מובן: דער מקושש און דער מקלל זיינען געווען „בפרק אחד" (ווי רש"י

וויבאַלד אַבער אַז עס איז אַ דוחק גדול ביותר צו מחלק זיין דעם פסוק (אַז „משה . . אלעזר . . הנשיאים" זיינען געזעסן אין ביהמ"ד, וכל העדה (זיינען געשטאַנען) פתח אוהל מועד²⁵) —

דעריבער ברענגט רש"י אַלס דעם פירוש הראשון והעיקרי „סרס המקרא", אַז דאָס וואָס דער פסוק זאָגט „לפני משה ולפני אלעזר הכהן (ולפני הנשיאים)" איז ווייל מ'האָט זיי געפרעגט „זה אחר זה", נאָר דער סדר השאלות איז פאַרקערט ווי דער סדר אין פסוק:

וואָס לויט דעם פירוש קומט אים אַז כל דברי הכתוב זיינען כפשוטם, און די שווערקייט איז בלויז אין דעם וואָס דער פסוק איז משנה דעם סדר פון די נשאלים²⁶.

ז. און דאָס איז אויך דער טעם וואָס רש"י איז מעתיק די צוויי פירושים בשם אומרם — ר' יאשי' ואבא חנן — צו מדגיש זיין, אַז די צוויי דעות ווי צו טייטשן דעם פסוק

— צי מ'זאָל זאָגן „סרס המקרא" (אַז אין איין און דעם זעלבן פסוק זאָלן די ווערטער נישט שטיין על הסדר), אָדער אַז ס'איז בעסער צו דוחק זיין אין פירוש הכתוב ווי צו זאָגן „סרס המקרא"²⁷ —

איז נישט נאָר בנוגע צו דעם פסוק, נאָר דאָס איז אַ לשיטתו (בכמה מקומות) צווישן ר' יאשי' און אבא חנן. מען גע-פינט בכ"מ אַז ר' יאשי'²⁸ זאָגט „סרס

(25) להעיר מש"ך עה"ת כאן (ושם, כי פתח אוה"מ לא ה' משה יושב שם).

(26) לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב כר (רשב"ם ב"ב שם. ועוד).

(27) ראה לקריש ח"ז (שצויין בסוף הערה 8. ושי' ע"ד אין מוקדם ומאוחר בחד עניינא).

(28) כנ"ל בתחילת השיחה מספרי. וראה גם מדרש תהלים לו, ז. ב"ר פליג, א. פסיקתא דריכ פ' שור או כשב.

(29) ספרי שם.

(30) שלח טו, לד.

(31) ולהעיר ממסות לא, יב.

(32) כד, יא.

„למה נגרע לבלתי הקריב גו“³⁵; און דורך טענה ובקשת בנות צלפחד „למה יגרע שם אבינו גוי תנה לנו אחוזה גו“³⁶ איז געזאגט געווארן פרשת נחלות.

און דאס איז אויך די שייכות צו די צוויי ענינים פון „סרס המקרא“ און „בביהמ״ד היו יושבים“ — ווייל ביידע זיינען מדגיש די חשיבות פון לימוד התורה ע״י המטה:

„סרס המקרא“ — דער „מקרא“ ווי ער קומט „למעלה“, איז גיט מובן; און דוקא דורך דעם אדם הלומד און מסרס המקרא, קומט ער בגלוי בהבנה.

עד״ז איז אויך אין דעם ענין פון „בביהמ״ד היו“: לימוד התורה בביהמ״ד איז מדגיש די מעלת הלימוד דהאדם, המטה, משא״כ הקהלה (פתח אה״מ — הערן דבר השם ע״י משה, הקהל את העם בשנת הקהל — הערן דבר השם ע״י המלך וכיו״ב) וואו ס׳איז מודגש מעלת המעלה, די נקהלים זיינען בלויז שומעים ומקבלים הדברים,

בזו אז אי אפשר לביהמ״ד בלא חידוש³⁷, דורך פלפול חברים וכו' ווערן נתחדש ענינים בתורה.

[ע״ד ודוגמת מעלת תושבע״פ לגבי תושב״כ³⁸; תורה שבכתב איז ווי תורה איז מצד „למעלה“, און די פרטי המצוות זיינען גיט בגלוי; אין תורה שב״פ ווערן זיי נמשך ונתגלה דורך יגיעת האדם, „למטה“, בזו אז „כמה ענינים נתחדשו ממש בתושבע״פ ורק אסמכוה אקרא“³⁹].

זאגט דארטן³³) — איז פארוואס ביים מקלל איז די הבאה געווען נאר צו משה, און ביי דעם מקושש — צו משה ואהרן וכל העדה?

וע״פ הנ״ל מובן: רש״י זאגט דארטן³³, „יודעים היו שהמקושש במיתה . . אבל לא פורש להם באיזו מיתה . . אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לא“.

דאס הייסט: בא דעם מקלל איז גע-ווען אז ענין פון א שאלה אין הלכה (צי ער איז מחוייב מיתה אדער ניט), איז מובן אז מען דארף זיך ווענדן צו משה רבינו; משא״כ ביים מקושש, וואס „יודעים היו“ אז ער איז חייב מיתה, דעריבער איז (בעיקר) נאר געווען דאס אז זיי האבן דעם חייב מיתה געבראכט צו דעם ציבור, משה אהרן וכל העדה.

י״ד. פון יינה של תורה שבפירוש רש״י:

דער טעם (פנימי) פארוואס רש״י ברענגט די פירושים דוקא ביי דער פרשה פון פסח שני און פרשת בנות צלפחד (און גיט ב״פ מקושש עצים) — י״ל ווייל דער חוכן פון די פירושים האט א שייכות צו דעם אופן ווי די פרשיות זיינען געזאגט געווארן:

דער חידוש אין די צוויי פרשיות איז, אז זיי זיינען נמשך און געזאגט געווארן למעלה דורך א טענה ובקשת המטה³⁴; פרשת פסח שני איז געקומען דורך דער טענה (פון די „אנשים אשר היו טמאים“)

(33) שם יב.

(34) וגם חוכן ב' הפרשיות שייך לעבודה מצד המטה: פסח שני ענינו — תשובה, שענינה עבודה בדרך מלמטה למעלה (ראה בארוכה ככז לקוש ח״ח ע' 118 ואילך); ופ' בנות צלפחד מדגישה מעלת הבן, מקבל.

(35) בהעלותך ט, ריז.

(36) פרשתנו כז, ד.

(37) חגיגה ג, סע״א.

(38) ראה ת״ח ח״ש קלד, א ואילך. ובארוכה

המשך תרס״ו ע' שפג ואילך. ועוד.

(39) המשך תרס״ז שם. ועד״ז בתריח שם (ע״ג).

שריבן געווארן אין אן אופן וואס איז
מדגיש דעם ענין פון עבודת המטה.

וויבאלד אבער אז עס איז אויך דא א
דיעה⁴³ אז אויך פ' נחלות איז אינגאנצן
נתחדש געווארן דורך בנות צלפחד,
ברענגט דערנאך רש"י אויך די דיעה פון
אבא חנן, אז „בביהמ"ד היו יושבים“.

יב. ויהי רצון, אז כשם ווי בקשת
וטענת בנות צלפחד „תנה לנו אחוזה“
האט ממשיך געווען מלמעלה פרשת
נחלות, והעיקר הוא המעשה — די
נתינת נחלה אין ארץ ישראל⁴⁴ בפועל צו
בנות צלפחד,

זאל אזוי זיין בימינו אלה, בסיום זמן
הגלות, אז די בקשה וואס אידן האלטן
אין איין בעטן ביים אויבערשטן „את
צמח דוד עבדך מהרה תצמיח“, „ו-
תחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים“,

זאל אראפברענגען די גאולה ה-
אמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו,
וואס דעמאלט וועט יעדער איד האבן
בבירור ובגלוי זיין נחלה אין ארץ
הקודש, דורך דעם וואס „הקב"ה מחלק
להן בעצמו“⁴⁵, במהרה בימינו ממש.

(משיחת מוצאי ש"פ פינחס תשל"ח)

יא. עפ"י וועט מען אויך פארשטיין
דעם טעם (כפנימיות הענינים), וואס בפ'
בהעלותך ברענגט רש"י בלויז דעם
פירוש „כששניהם יושבין בביהמ"ד“, און
ביי בנות צלפחד ברענגט ער ביידע פ' -
רושים (און דער פירוש העיקרי איז
„סרס המקרא“):

דער חילוק פון „סרס המקרא“ און
„יושבין בביהמ"ד“ איז: „סרס המקרא“
איז מדגיש דעם סדר ווי דער ענין איז
פארשריבן אין תורה: משא"כ „ביהמ"ד“
איז מדגיש דעם לימוד דורך וועלכן
דער דין ווערט נתחדש מעיקרו.

און דעריבער: אין פ' פסח שני, וואס
די טענה פון „למה נגרע“ האט (לכו"ע)⁴⁶
אויפגעטאן א נייעס דין, עס איז גע-
זאגט געווארן א נייע פרשה — בא-
שטייט דער עיקר חידוש אין דעם ענין
פון „יושבין בביהמ"ד“ (דער ארט וואו
דינים ווערן נתחדש):

משא"כ אין פ' בנות צלפחד, זאגט
רש"י⁴⁷ אז „נתעלמה הלכה ממנו (פון
משה'ן)“ — די הלכה איז שוין געזאגט
געווארן צו משה'ן, און דער אויפטו פון
די בנות צלפחד איז געווען (ווי רש"י איז
מדייק⁴⁸) „זכו . . ונכתבה על ידו“ (אז
דורך זיי איז די הלכה נאכאמאל נתגלה
געווארן צו משה'ן און דאמאלס פאר-
שריבן געווארן אין תורה), און דערי-
בער איז דער פירוש הראשון והעיקרי
— „סרס המקרא“, אז דאס איז פאר-

(40) ראה לקמן הערה 44.

(41) פרשתנו שם, ה.

(42) כגירסת הש"ס (ביב קיט, א. סנהדרין ת, א),
ודלא בכספרי עה"פ, שחאמר . . שנאמר — ראה
באורכה לקוש ח"ג ע' 94 ואילך. ועיי"ש (ע' 96)
דמ"ש רש"י, נתעלמה הלכה ממנו הוא לב' פירושי
שם, ומ"ש „דא" הוא רק בנוגע להטעם למה
נתעלמה.

(43) כגירסת הספרי (כנ"ל), „שנאמרה“.

(44) אבל בפסח שני לא נאמר שנתעלמה הלכה
ממנו. ולהעיר שבש"ס (ביב וסנה' שם) לא הובא מפ'
פסח שני (רק מפ' מקושש ובנות צלפחד) ד„ראוי'
היתה . . שתיכתב . . ונכתבה כו“.

(45) כמפורש ביהושע יז, ד. ואף שעדיין לא
למדנו יהושע (ורש"י אינו מציינו) ופשוטות הכתובים
(מסעי לו, א) נוטה שלקחו נחלתן עם בני גלעד גר'
בעבר הירדן — לא הוצרך רש"י לפרשו כאן — א'
בפש"מ כאן אין נפק"מ איפוא הייתה נחלתן (ב) כבר
פירש בפרשתנו (כו, א) שבקשתן תנה לנו אחוזה
היינו בארץ.

(46) ביב קכב, א. וראה אוה"ת פרשתנו ע' אס"ה
ואילך.

פינחס ב

המלך מושחין אותו בשמן המשחה — פארוואס געפינט מען ניט אז משה רבינו זאל מושח זיין יהושע'ן בשמן המשחה? [ואע"פ אז אויך ביי משה רבינו גע- פינט מען ניט אז ער זאל נמשח ווערן בשמן המשחה, הגם אז משה רבינו „מלך ה'“ — ווי דער רמב"ם פסק'נט? — איז אָבער משה רבינו געוואָרן אַ מלך איידער ס'איז געווען דער ציווי פון דיני המלך און פון שמן המשחה].

ב. לכאורה וואלט מען געקענט פאָרענטפערן לויט נאך אַ פסק פון רמב"ם¹⁰ „אין מושחין ממנו (פון שמן המשחה) לדורות אלא . . (ו)מלכי בית

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דערציילט אז משה האט געבעטן ביים אייבערשטן „יפקוד ה' גוי איש על העדה“, און דער אויבערשטער האט אים געזאגט: „קח לך את יהושע בן נון גוי וסמכת את ידך עליו“, און משה האט אזוי געטאן — „ויסמוך את ידיו עליו גוי“.

בנוגע מינוי מלך, שטייט אין רמב"ם: „אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו“. דערפון איז מוכח, אז דער רמב"ם האלט אז דער מינוי פון יהושע'ן (שב- פרשתנו), איז געווען אן ענין פון מינוי מלך.³

דאָרף מען פאָרשטיין: דער רמב"ם אליין פסק'נט דאָך, אז „כשמעמידין

(6) להעיר מאוה"ח פרשתנו שם, כג. וראה לקמן בפנים.

במכילתא בשלח (יז, יד) מגיד שאותו היום נמשח (יהושע). ובית רענן שם משמע שנמשח למלכות. אבל צ"ע, דמה מקום: (א) למנותו עוה"פ (בפרשתנו), (ב) ועיקר — למשוח יהושע כמלך בהזמן דסיפ בשלח! — שהי' משה ביטורין מלך (ודבר אחד לדור) כארבעים שנה לאחיו, ולולא גזירת מי מריבה שבסופן הי' מכניסן לארץ וכו'. ויש לומר שאין זו משיחת מלך, כיא לשם שררה בכלל (ראה רשי תצוה כט, כט), או ע"ד משוח מלחמה — ומלחמת עמלק שייכת לבית יוסף (ראה ביב קכג, ב (וברשבים שם), פסיקתא דריב פ"ג. פסיקתא רבתי פ"ב. ועוד) ויהושע נשיא אפרים, שהוקדם למנשה — בני יוסף. וראה תריש בשלח שם עה"פ (אות קיד). ועוד.

(7) ה'ל' ביהב"ח פ"ו הי"א. וכיה ברי"ח ורשי שבועות טו, רע"א. במדרש הובא ברמב"ן ברכה (לג, ה). וראה זבחים קב, א.

(8) ראה רמב"ן תשא (ל, לג) שמיחת מלכים נרמזת במש"נ (שם, לא), „יהי זה לי לדורותיכם. ע"ש. וראה לקמן בסוף השיחה.

(9) ראה אמבוהא דספרי שם.

(10) ה'ל' כלי המקדש פ"א הי"ז. ועד"ז בהל' מלכים שם הי"ז.

(1) כז, ט"כג.

(2) ה'ל' מלכים פ"א הי"ג.

(3) וכן משמע ברמב"ם ה'ל' סנהדרין (ספ"ח)

שהי' לו דין מלך. וכן מפורש ברש"ם ב"ב עה, א ד"ה אוי לה. פרשי' ד"ה הוא יומא עג, ב. פרשי' עה"ת ברכה לג, יז. ועוד (ראה המובא באמבוהא דספרי לספרי וזוטא פרשתנו כז, כא. תריש מילואים לפי יתרו (חט"ו) ס"ב בסופו).

בדרשות הר"ן דרוש יא (הובא גם באברבנאל בפתיחה לס' שופטים) ד, כאשר לא יהי' מלך בישראל השופט יכלול שני הכחות כח השופט וכח המלך . . שנתנו בכאן ליהושע כח מלכות אע"פ שלא הי' מלך וכן דרוש רז"ל ויהי' ביטורין מלך ירמוז למשה. אב"מ מהא שמביא הרמב"ם ר"א ממינוי יהושע בנוגע לכל מלך, וכן מפשטות לשון הרמב"ם (שבועה"ה) בנוגע למשה — משמע שס"ל שהי' להם דין מלך ממש.

(4) כז הקשה בעל מנחת חינוך בהגותיו לרמב"ם ה'ל' מלכים שם.

(5) ה'ל' מלכים שם הי"ז.